

OSMANLI'DA DEVLET ANLAYIŞI

Türkiye Selçuklu Devleti döneminde bir uç beyliği olarak **Söğüt ve Domanic** yöresine yerleşen Osmanlılar, kısa sürede Anadolu'da ve Avrupa'da egemenlik kuran büyük bir Devlet konumuna geldi. Geniş bir coğrafyaya hâkim olan Osmanlılar, bünyelerinde ırk, din, dil ayrımı gözetmeksizin barındırdığı milletleri, yüzyıllarca başarıyla yönetti. * Osmanlı yönetim sisteminde temel anlayış; **adalet, hoşgörü ve himayedir**. * Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi (pây-i taht) İstanbul'du. Kuruluş döneminden itibaren; **Söğüt, Karacahisar, İznik, Bursa ve Edirne** Osmanlı Devleti'ne başkent olmuştur.

* **Osmanlı devlet anlayışı genel olarak;** Türkiye Selçukluları ve İlanlılar örnek alarak oluşturulmuştur.

* **Bir süre Selçuklular ve İlanlılara bağlı bir uç beyliği statüsünde bulunan Osmanlıların devlet kurma aşamasında Türkiye Selçuklu Devleti'nde görev yapmış devlet adamlarının idare alanlarında istihdam etmesi bunda etkili olmuştur.**

Osmanlılarda devlet anlayışında;

Türk töresi olarak bilinen gelenek ve görenekler önemli yer tutar. Hükümdar ailesi kutsal sayılmış ve hükümdarlık hakkının Al-i Osman adıyla Osmanoğulları ailesine ait olduğuna inanılmıştır. -İlk Osmanlı divanı Orhan Bey döneminde kurulmuştur. -Divan üyeleri: Vezir, kazasker, defterdar ve nişancı görev yapardı. -İlk kadı Orhan Bey zamanında atanmıştır. -Orhan Bey döneminde **yaya ve müselleme** adı ile ilk düzenli ordu kurulmuştur. -İlk Osmanlı medresesi Orhan Bey döneminde İznik'te "**Orhan Gazi**" adıyla açılmıştır.

-I. Murat döneminde Tımar sistemi ve Kapıkulu Ocağı kuruldu. -Ülke toprakları gelirlerine göre dirlikler; has, zeamet ve tımar olarak bölümlere ayrıldı. -Başlangıçta Rumeli ve Anadolu iki sancak beyliği varken daha sonradan toprakların genişlemesine paralel olarak eyalet sayıları artmıştır.

Hükümlerlik Anlayışı

-Osmanlı Devleti'nde hükümlerlik anlayışı, **1-İslam hukukuna** **2. Eski Türk Devlet geleneğine (töre) dayanıyordu**

-İslam hukukuna göre hâkimiyet Allah'a aittir. Hükümdar, Allah'ın vekili olarak halkı adaletle yönetme sorumluluğu bilincini taşıyan yönetilenler de hükümdarın emirlerine uymak zorundaydı. Hâkimiyetin Allah'a ait olduğu anlayışına göre padişahlar devleti Allah adına yeryüzündeki vekili sıfatıyla yönetir ve ülkenin sahibi sayılırlardı.

Kut Anlayışı:

Türk Devlet geleneğine göre ise, ülkeyi yönetme yetkisinin Tanrı tarafından hükümdar ve ailesine verildiği inancı vardı. Tanrının verdiği siyasi güce "**kut**" deniyordu. Ayrıca, ülke hanedanın ortak malı sayılıyordu. Bu sebeple sık sık taht kavgaları çıkmış, kurulan devletler uzun ömürlü olmamışlardır.

-Bunu önlemek için Osmanlı hükümdarları veraset sistemine bazı yenilikler getirmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde hükümdarlığa kimin geçeceğine dair kesin bir kural yoktu. I. Murat'tan itibaren "**ülke hanedanın ortak malıdır**" anlayışının yerini, "**ülke padişah ve oğullarındır**" Anlayışı aldı.

I. Murat dönemindeki bu uygulamanın amacı, taht kavgalarının sınırlandırılması ve merkezi otoritenin korunmasına yöneliktir.

Şehzadelerin Sancağa Çıkma Uygulaması:

Osmanlı sülalesine Ali Osman denilmiştir. -Şehzadeler, belli bir yaşa gelince sancaklara vali olarak gönderilirlerdi. Onlara lala denilen bilgili ve deneyimli kişiler yardımcı olurdu. -Şehzadeler, böylece tahta çıkmadan yönetim tecrübesi kazanıyorlardı. -Önemli şehzade sancakları; **Manisa, Konya, Amasya, İzmit, Bursa ve Kütahya** gibi önemli şehirlere vali olarak gönderilmişlerdir. Sancak beyi olan şehzadeler; "**lala**" adı verilen tecrübeli devlet adamları tarafından eğitilmişlerdir.

Hükümdar

Osmanlı hükümdarları; **yasama, yürütme, yargı** yetkilerini kendilerinde toplamışlardır. Ancak padişahlar uygulamanın kolay ve seri olabilmesi için görev dağılımına gitmişler ve yetki verdikleri görevlilerin, yaptıkları işlerde son söz hakkını kendi ellerinde tutmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde hükümdar ülkenin mutlak hâkimidir. Ancak bu durum onun her istediğini yapabileceği anlamına gelmezdi. Devleti yönetirken şeriata (İslâm Hukuku) ve töreye uymak zorundaydı.

Padişahın Görevleri

-Halkı korumak,
-Adaletli olmak,
-Sınırları güvenlik altına almak,
-Seferlere çıkarak ülke topraklarını genişletmek,
-Halkın ekonomik ve sosyal refahını sağlamaktır.

Osmanlı Hükümdarların Kullandığı Unvanlar

-I. Murat dönemine kadar Bey veya gazi, unvanını kullanırken I. Murat ile beraber hüdevendigar, unvanı da kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra; sultan, padişah, gibi unvanlar kullanılmışlardır.

OSMANLILARDA DEVLET TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti'nde Devlet anlayışının temelinde;

-Orta Asya Türk Geleneği
-İslam Hukuku
-Fethedilen yerlerin kanunları

Osmanlı Devleti merkezî bir Devlet yapısına sahiptir(I. Murat dönemi). II. Mehmet'in kardeş katli yasallaştırması ile mutlak egemenlik (mutlak monarşi) sağlanmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi ile yönetim anlayışı mutlak teokrasîye dönüştü.

Divan-ı Humayun

Osmanlı Devleti'nde, eski Türk devletlerindeki **Kurultay** geleneği ile İslam devletlerindeki **Divan** teşkilatı da devam ettirildi.

Orhan Bey döneminden itibaren toprakların genişlemesi, nüfusun çoğalıp devlet işlerinin yoğunlaşması üzerine idari, askeri, ekonomik ve hukuki düzenlemeler yapılarak devlet teşkilatının kurulup gelişmesini sağlamaya çalıştılar. Fatih Sultan Mehmet zamanına kadar Divanühumayun'da devletle ilgili siyasi, askeri, adli ve ekonomik işler padişahın başkanlığında görüşülüp karara bağlanırdı.

Divanühumayun; **ilk defa Orhan Bey** zamanında Devlet işlerinin görüşülüp karar verilmesi amacıyla

-Sasaniler

-Abbâsiler,

-Selçuklular ve diğer Türk devletlerindeki uygulamaları örnek alınarak Divanühumayun kuruldu.

Divan; din, dil, ırk, cinsiyet, meslek vb. ayrımı yapılmaksızın herkese açıktı. Divanühumayun toplantılarına veziriazam, vezirler, kazaskerler, defterdar ve nişancı katılırdı.

Eğitim:

Hukuk ve eğitim alanında **da eyalet, sancak kaza ve köylere** davlara bakması için kadılar görevlendirildi. İznik'in alınmasıyla birlikte burada **ilk Osmanlı medresesi kuruldu** ve başına dönemin en önemli müderrislerinden Kayserili Davut atandı. Daha sonra Bursa ve Edirne'de de medreseler yapılarak eğitimin geliştirilmesine çalışıldı.

Not 1: Osmanlılarda ilk medrese İznik'te açıldı.

Yönetim Birimleri

Beylerbeyliği, eyalet, sancak, kaza ve köylerden oluşmaktaydı.

Beylerbeyliği:

I. Murat zamanında Rumeli beylerbeylik

Yıldırım Bayezit döneminde ise **Anadolu Beylerbeylik** kurularak ülke yönetim bölümlerine ayrıldı.

KURULUŞ DÖNEMİNDE ORDU:

Osmanlı Devleti'nin başlangıçta devamlı ve düzenli bir ordusu yoktu. Eskiden beri süre gelen töre kurallarına göre eli silah tutan herkes asker sayılır ve gerektiğinde savaşa katılırdı. Orhan Bey döneminde ilk düzenli ordu kuruldu.

Osmanlılarda ordu kuruluş döneminde iki kısımdan oluşurdu.

1. KARA KUVVETLERİ 2. DENİZ KUVVETLERİ

Kara Kuvvetleri ise kendi içinde üç kısımdan oluşmuştur.

- A. Kapıkulu Askerleri
- B. Kapıkulu Süvarileri
- C. Eyalet Askerleri

KARA KUVVETLERİ

Yaya ve Müsellemler:

Orhan Bey zamanında ilk düzenli yaya birlikleri ve atlı birlikleri kuruldu. Bu birliklerin piyade askerlerine **yayalar**, atlı askerlerine de **müsellemler** denmiştir.

Yaya ve müsellemlere savaş zamanında gündelik iki akçe verilir diğer zamanlarda ise kendilerine verilen çiftliklerde ekip biçerlerdi.

Kapıkulu Askerleri:

I. Murat döneminde Candarlı Halil Hayrettin Paşa ile Karamanlı Molla Rüstem'in teşvikiyle devşirme usulüne dayalı olarak Kapıkulu ocakları **Gelibolu'da** oluşturulmuştur. Kapıkulu ocakları piyade ve süvarilerden oluşturulmuştur.

Acemi Ocağı:

Rumeli'ye geçişinden sonra fetihlerin artmasıyla askere olan ihtiyaç daha da arttı. Bunun için **1363'te Pencik Kanunu** çıkarılarak savaş esirlerinden yararlanılma yoluna gidildi. Kanuna göre, savaşlarda alınan esirlerden beşte biri vergi karşılığı devletin olacaktı. Bu esirler kısa bir eğitimden sonra Yeniçeri Ocağı'na alınırlardı. Bunun sakıncaları görülünce savaş esiri gençlerin Anadolu'daki Türk ailelerin yanına verilmesi kararlaştırıldı.

Özellikle Ankara Savaşı'ndan sonra iç karışıklıklar ve fetihlerin durması sonucu esir elde edilememesi üzerine, "**Devşirme Kanunu**" çıkarılarak daha önce Türk-İslam devletlerindeki uygulamalara benzer şekilde, Hristiyan halkın erkek çocuklarından sadece bir tanesinin alınması kararlaştırıldı. Tek çocuklu ailenin çocuğu alınmazdı. Bu kanun çerçevesinde lüzum ve ihtiyaca göre üç-beş senede ve bazen daha uzunca bir müddette Hristiyanlardan sekiz ile duruma göre on sekiz yaş arasında sağlıklı ve kuvvetlilerinden acemi oğlanı alınmaya başlandı. İlk önceleri Rumeli tarafından çocuk toplandı.

Devşirme yapılacak bölgede, öncelikle gönüllü olarak devşirilme isteyenlerin çocukları alınırdı. Çünkü bu devirde yeniçeri olmak veya devlet kademelerinde önemli mevkilere gelebilmek için devşirme sistemi önemli bir fırsattı. Devşirme işlerinden birinci derecede yeniçeri ağası sorumluydu. Acemi Ocağı'ndan Yeniçeri Ocağı'na geçiş yandaki bilgi notunda ifade edildiği gibi yapıldı.

Yeniçeri Ocağı

I. Murat döneminde Selçuklular ve Memluklar örnek alınarak kurulan Yeniçeri Ocağı direk padişahın hizmetinde bulunurdu. Yeniçeriler, Kapıkulu Ocaklarının en temel ve en kalabalık grubuydu. **I. Murat** zamanında ilk önce **Edirne'de** kuruldu. Yeniçeriler, padişahın merkezî otoritesinin temelini oluşturmuştur. Yeniçeriler sayesinde padişah, uç beylerinin nüfus ve otoritesini dengelemiştir. Yeniçeriler sıkı bir eğitim görürler; **ok, yay, kılıç, balta ve gürz** gibi çağın silahlarını en iyi şekilde kullanırlardı. Yeniçerilerden terfi edilenler Kapıkulu Süvari birliğine katılırdı.

Yeniçerilerin Savaş Stratejisi:

- Yaya olarak savaşırılar
- Savaş sırasında merkezde, padişahın yanında bulunurlardı.
- Yeniçeri Ocağı'nın komutanına **Yeniçeri Ağası** denirdi.
- Yılda bir elbise ve üç ayda bir ulufe denen maaş alan yeniçeriler, Kapıkulu ordusunun en itibarlı birlikleri arasındaydı.
- Merkezde ya da yakın kırsallarda yaşarlar, askerlik dışında başka işlerle ilgilenmezler ve emekli olana kadar da evlenmezlerdi.

Cebeci Ocağı:

Yeniçeri askerlerinin silahlarının yapımını, bakımını ve onarımını sağlayan teknik sınıftır. Ok, yay, kılıç, kalkan, zırh, gürz, tüfek, kazma, kürek, barut, kurşun gibi savaş araç gereçlerini tedarik etmekle görevli bir ocağı. Cebeciler, silahları savaş öncesinde yeniçerilere dağıtır, savaş bittiğinde ise silahları toplarlardı.

Topçu Ocağı:

Top dökmek, top mermisi yapmak ve top atmak için kuruldu. Osmanlı ordusunda ilk top, **I. Murat zamanında 1389'da I. Kosova Savaşı'nda kullanılmıştır**. Yıldırım Bayezit tarafından da gerek İstanbul muhasaralarında gerekse Niğbolu kuşatmasında top kullanılmıştır.

Kapıkulu Süvarileri:

Süvari (atlı asker) olan bu bölükler, Kapıkulu ordusunun itibarlı birliklerindendi. I. Murat zamanında, sipahi ve silahtar adıyla iki bölük olarak kurulmuştur. Seferde padişahın yanında bulunur, onun tuğ ve silahlarını taşıır, güvenliğini sağlardı. Derece olarak yeniçerilerden daha yüksektir ve maaşları daha fazlaydı.

EYALET ASKERLERİ

Tımarlı Sipahiler

Tımar Sistemi: Osmanlı Devleti, Türkiye Selçuklularında "**ikta**" olarak bilinen bu sistemi olarak geliştirmiş ve tımar sistemi adıyla uygulamıştır. Orhan Gazi zamanından itibaren uygulanan tımar sistemi I. Murat zamanından devletin sınırlarının genişlemesiyle yaygınlaşmış ve gelişmiştir. Bu sistemle Osmanlı Devleti bazı topraklarının gelirlerini, hizmet karşılığı olarak askerlerine ve memurlarına vermiştir.

Bu sisteme göre, tahrir sonucunda belirlenen devlete ait vergi gelirlerinin bir bölümü, padişah hasları adıyla merkeze ayrılır, geri kalanı ise dirlik denen çeşitli birimlere ayrılırdı.

Dirlikler, gelirlerine göre **has, zeamet, tımar** olmak üzere üçe ayrılıyordu.

Has:

Geliri yüz bin akçeden fazla dirliklerdir. Padişaha, hanedan üyelerine, veziriazama, beylerbeyine, sancak beyleri ve üst düzey devlet görevlilerine verilir. Has sahipleri, gelirlerinin ilk 5 binini kendileri için geri kalan her 5 bin akçe karşılığında bir atlı asker hazırlarlardı.

Zeamet:

Gelirleri yirmi bin ile yüz bin akçe arasında olan dirliklerdir. Eyalet merkezlerinde oturan üst düzey yöneticilere (hazine ve tımar defterdarlarına, sancaklardaki alay beylerine, kale dizdarlarına, divan kâtiplerine vs.) verildi. Zeamet sahipleri, gelirlerinin ilk 5 binini kendileri için geri kalan her 5 bin akçe karşılığında bir atlı asker hazırlarlardı.

Tımar:

Senelik gelirleri üç bin ile yirmi bin akçe arasında olan dirliklerdir. Osmanlı Devleti'ne hizmeti olan bir bölüm asker ve memurlara verildi. Tımar sahipleri, gelirlerinin ilk 3 binini kendileri için geri kalan her 3 bin akçe karşılığında bir atlı asker hazırlarlardı.

Tımar sahipleri her üç bin akçe için, zeamet ve has sahipleri ise her beş bin akçe için **cebüllü** adı verilen atlı asker beslerlerdi. Tımarlı sipahiler eyaletlerdeki atlı birliklerdi.

Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü oluşturuyordu. Tımar sistemi içinde yetiştirilen tımarlı sipahiler bölüklere ayrılmıştı. Her biri yüz kişilik olan bu bölüklerin başında subaşı denen bir komutan vardı. On bölükten oluşan tımarlı sipahi birliğinin başında ise bir alay beyi vardı. Sefer zamanında alay beyleri tımarlı sipahilerinin başında kendilerine gelen emir üzerine belirlenen yerlerde hazır bulunurlardı. Gelen emre uymamak ise isyan olarak kabul edilirdi. Tımarlı sipahiler kanunlara uyduğu sürece tımarı elinden alınmazdı. Emir ve fermanlara uymayarak sefere gitmeyen sipahinin dirliği elinden alınır, başkasına verilir. -Bütün dirlik sahipleri kullanım hakkına sahip oldukları toprakları korumak ve yönetmekle görevliydi. Bu işleri kadınların denetiminde yaparlardı.

Bu toprakları ekip biçenler, devlete ödemeleri gereken vergiyi, devletin göstereceği memurlara ve sipahilere öderlerdi. Üç yıl üst üste mazeretsiz toprağını ekmeyenlerin dirlikleri ellerinden alınırdı.

Dirlik toprağının vergisini alan kişiler bu topraklar üzerinde yaşarlar ve devlet adına buraları yönetirlerdi.

Tımar Sisteminin Devlet Açısından Önemi:

Timar sistemi sayesinde devlet, hazineden para harcamadan, her an savaşa hazır büyük bir atlı askerî birlik yetiştiriliyordu. Toprağın boş kalması engellenerek üretimin artırılması ve devamlılığı sağlanıyordu. Aynı toprak üzerinden köylü, timar sahibi ve yetiştirdiği askerlerin ihtiyaçları karşılanıyordu. Timarlı sipahiler bölgelerinde huzur ve güveni sağlayarak jandarma görevini üstleniyorlardı. Böylece devletin merkezî otoritesi, ülkenin en uç noktalarına kadar gücünü ulaştırabiliyordu.

İdari Yararları:

- Timarlı sipahiler bulundukları yerlerde günümüzdeki jandarma gibi asayişle ilgilendiğinden ülke genelinde güvenlik sağlanmıştı.
-Ülkenin en uca köşesinde bile devlet otoritesi kurulmuş, merkezi otorite güçlü tutulmuştur.

Askeri Yararları:

Her an savaşa hazır büyük bir atlı askerî birlik yetiştirilmiştir.

Ekonomik Yararları:

-Devlet, hazinesinden para harcamadan önemli bir askerî güç oluşturulmuş, hazinenin yükü hafiflemiştir.
-Ülke topraklarının boş kalması engellenerek üretimin artması ve devamlılığı sağlanmıştır.
-Aynı toprak üzerinde köylü, timar sahibi ve yetiştirdiği askerlerin ihtiyaçları karşılanmıştır.

Azaplar

Azap, bekâr anlamına gelir. Bunlar, Anadolu'dan toplanan, savaşa yararlı, dinç ve kuvvetli bekâr Türk gençlerinden oluşuyordu. Azaplar, Osmanlı ordusunun hafif yaya askerleridir. Savaşlarda ordunun en önünde bulunur ve düşmanın ilk hücumunu karşılardı.

Akıncılar

Sınırların güvenliğini sağlamak için kurulmuş olan atlı askerî birliklerdir. Çok hızlı hareket ettiklerinden dolayı bu adı almışlardı. Bunların görevi düşman ülkelerine akınlar düzenleyerek bilgi toplamak, askerî ve ekonomik kaynaklarına zarar vermek, orduya yol açmak ve pusula kurulmasını önlemektir. Akıncı beyleri Avrupa dillerinden pek çoğunu bilirler, şehir ve kasabalarını tanırlardı. Doğrudan padişaha bağlı olan ve Türklerden seçilen akıncılar, babadan oğla geçmek üzere bir ocak meydana getirmişlerdi.

Kullanılan Silahlar:

Kuruluş döneminde Osmanlı Ordusunda genellikle; **kılıç, gürz, balta, hançer, mızrak, ok ve yay** gibi hafif silahlar kullanılarak kale kuşatmalarında mancınık ve koçbaşından yararlanılırdı.

Deniz Kuvvetleri:

İlk Osmanlı donanması Karesi Beyliği'nden geçen deniz kuvveti idi. Osmanlılar, ilk zamanlarda küçük de olsa **Karamürsel, Edincik** ve **İzmit**'te daha sonra da tam teşekküllü donatımlı tersaneyi Gelibolu'da kurmuştu. Ayrıca denizde kıyısı olup donanması bulunan ve Osmanlı idaresine alınan **Saruhan, Aydın, Mentese** Beyliklerinin tersanelerinden faydalanılmıştır. Özellikle Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlı donanması büyük bir gelişme göstermiş; Sakız, Eğriboz Adalarıyla Yunanistan'ın doğusuna akınlar düzenlemiştir.

*Osmanlı donanmasının ilk ciddi çatışması **Mehmet Çelebi** zamanında oldu. **Çalı Bey** kumandasındaki Osmanlı donanması 1415'te Venediklilere yenildi. Bu mağlubiyetler Osmanlı denizciliğinin gelişmesini yavaşlatsa da donanmaya olan ihtiyacı göstermiş ve bu husustaki çalışmalar hızlanmıştır. Nitekim donanma, II. Murat zamanında Karadeniz'de Trabzon imparatorluğunu tehdit edecek bir duruma ulaşmıştır.

OSMANLI EKONOMİSİ

a. İnsan

Osmanlı Devleti'nin toplam nüfusu, Oğuz boylarının göçleri, Anadolu'daki beyliklerin katılması ve fetihleri nedeniyle sürekli olarak arttı.

Osmanlılarda insanlar toplumsal olarak;

1-Reaya (yönetilenler)

2 -Seyfiye (Yönetenler)
adıla iki kısma ayrılmıştır.

Seyfiye' yöneten kılıç ehlinde teşekkül etmişken

Reaya: Devlete itaat edenlerin oluşturduğu kesimi oluşturmaktadır. Reaya vergi veren köy, kasaba ve şehir halkı ile göçebeler meydana getirdi.

Reayayı oluşturan insanlar, yaptıkları işlerin özelliğine göre şehirlerde, kasabalarda ve köylerde yaşarlardı.

Bu insanlar akıl ve beceriyle ekonominin temel amacı olan üretimi gerçekleştirir, karşılığında da kendisine imkân sağlayan devlete vergilerini vererek görevlerini yaparlardı.

Osmanlı ülkesinde yaşayan insanların oluşturdukları ekonomik güç, nüfusa orantılı olarak artmıştır. Osmanlı Devleti'nde nüfus sayımı yapılmamıştı. Ülke topraklarının ve üzerinde yaşayan insanların kaydedildiği tahrir defterleri vardı. Kadılar ve nişancılar tarafından bu defterler tutulmuştur. Osmanlı nüfusu hakkında birtakım bilgileri tutulan bu tahrir defterlerinden edinmek mümkün olmaktadır.

Tahrir defterlere fethedilen yerlerin ve burada yaşayan insanların yazımı yapıldı.

Nüfus Durumu

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında kıtlık, salgın hastalık ve savaşlar yüzünden Anadolu'daki genel nüfus azalmıştı. Osmanlı Devleti güç kazandıkça ve yeni yerler fethettikçe buna paralel olarak nüfus artmaya başlamıştır. Bunun nedeni ekonomik durumun iyileşmesi ve güvenli ortamın oluşturulmasıydı.

b. Toprak:

Osmanlı ekonomisinin en temel kaynağı topraktı. Osmanlılarda ekilebilen toprakların çoğu devletin malıydı. Osmanlı ekonomisinin temeli tarıma dayalıydı. Osmanlı Devleti'nde topraklar, İslam hukuku esas alınarak sınıflandırılır ve idare edilirdi. Buna göre toprak ülkeyi Allah adına yöneten padişaha aitti. Padişah toprağı istediği gibi tasarruf edebilirdi. Bu toprakları kullanma hakkı ise reaya verilmişti.

Osmanlılarda Toprak üç kısımdan oluşmuştu.

1. **Mülk Arazi:** Şahısa ait topraklardı.
2. **Miri Arazi:** Devlete ait toprak.
3. **Vakıf Arazi:** Geliri kamu yararına verilen topraklardı.

1. **Mülk Arazi:** Fetihler sırasında halka ait olan topraklar halkın elinden alınmazdı. Bu toprakların sahibi halktı. Miras olarak bırakılabiliyordu. Bu topraklar kendi arasında iki kısma ayrılır.

Öşri Toprak: Mülkiyeti Müslümanlara ait olan topraklardı.

Haraci Toprak: Mülkiyeti Müslüman olmayanlara (gayrimüslim) ait topraklardı.

2. **Miri Arazi:** Osmanlı topraklarının büyük çoğunluğunu oluşturuyordu. Bu toprağın sahibi devlettir. Mülkiyeti devlete ait olan bu topraklar, ekilip biçilmesi ve işlenmesi amacıyla reaya bırakılmıştı.

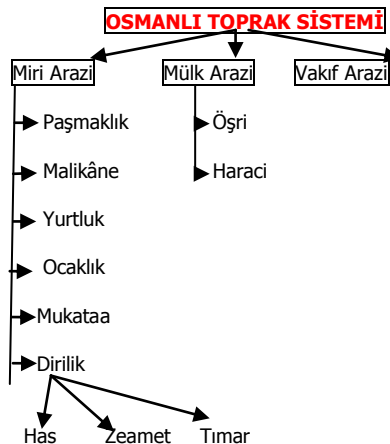
Mülkiyeti devlete ait olan bu topraklar kendi içinde;

Dirilik: Geliri yararlığı görülen kişilere verilen topraklardı.
Bu da kendi içinde üç kısımdan oluşur.

Has: Geliri yüz bin akçeden fazla dirliklerdir

Zeamet: Gelirleri yirmi bin ila yüz bin akçe arasında olan dirliklerdir.

Timar: Senelik gelirleri üç bin ila yirmi bin akçe arasında olan dirliklerdir.

ÜRETİM

a. HAYVANCILIK

Hayvancılık denilince küçükbaş hayvanlar, büyük baş hayvanlar, arıcılık ve ipek böcekçiliği gelir. Osmanlılarda küçükbaş hayvanların yanı sıra at, eşek, katır ve deve gibi yük ve binek hayvanları da yetiştirilirdi. Savaş zamanlarında ordunun ağırlıklarının taşınması da yine bu hayvanlarla yapılırdı.

Osmanlılarda hayvancılık denilince akla ilk olarak konar-göçer hayat tarzı yaşayan göçebeler gelir. Osmanlılarda insan beslenmesinde önemli yer tutan, et, süt, yağ, peynir, yoğurt gibi gıdaların temin edilmesi amacıyla hayvancılık yapılmıştır.

Hayvancılık tiftik, kıl, yapağı, deri ve boynuzları sanayi üretiminde ham madde olarak kullanılırdı.

Toprağı işleme ve taşımacılık gibi işlerde de hayvanların gücünden yararlanılmıştır.

Ankara ve çevresinde tiftik keçisi önemli bir geçim kaynağıydı.

Adet-i Ağnam:

Devletin gelir kaynakları arasında hayvanların sayısı üzerinden alınan vergiye **adet-i ağnam** denilmiştir.

b. TARIM:

Osmanlı ekonomisi büyük ölçüde toprağa dayalıydı. Devlet tarafından ekilip biçilmesi için toprak verilen köylü, kullanım hakkına sahip olduğu bu toprakları ekip biçerek kendi geçimini sağlar, öldüğünde ise toprakları çocuklarına geçerdi. Köylüler toprağı satamaz, vakfedemez ve devredemezdi. Her iki tarafın bir birine karşı sorumlulukları vardı.

Bu durum her iki tarafın birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarını belirlemiştir. Bunlar:

GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Halkın Sorumlulukları:

Sebepsiz yere toprağı üç yıl üst üste boş bırakmamak
Toprağı habersiz terk etmemek
Ürettiği ürünün vergisini tımar sahibine ödemek

Tımar Sahibinin Sorumlulukları:

Köylünün güvenliği ve düzenin sağlanması
Üretim araçlarının temininde ve ihtiyaçların karşılanmasında köylüye yardım etmek
Gelirinin belli bir bölümüyle asker yetiştirmek

Devletin Sorumlulukları:

Halkın huzur ve güvenliğini sağlamak
Adaleti tesis etmek

c. TİCARET

Ticaret iç ve dış olmak üzere iki şekilde yapılırdı.

1. İç Ticaret:

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu topraklar, doğudan ve batıdan gelen ticaret yollarının birleştiği yerdirdi. Bu nedenle Osmanlılar kuruluş yıllarından itibaren, ticaretin gelişmesine önem verdiler. Osmanlı Devleti tarafından teşvik edilmiştir. Bunun için ticaret ile uğraşanlardan oldukça düşük vergi alınmıştır.

Ürün ve ihtiyaç fazlası mallar satılırdı.

Başlıca ihraç edilen ürün ve mallar; ipek, yünlu kumaşlar, halılar, işlenmiş deri ve canlı hayvan idi.

Devlet iç tüketimi karşılama kaygısı ve askeri nedenlerle bazı stratejik savaş araçlarını satmayı yasaklamıştı. Bunlar; **silah, barut, altın, gümüş, kurşun, kükürt, bal mumu, buğday ve at**

Şehirlere gelen mallar, **bedesten, çarşı ve kapan** hanlarında toplanır ve satışa sunulurdu.

Derbentçiler: Ticaret genellikle karayoluyla yapılmıştır. Yollarda tüccarların güvenliğini **derbentçiler** sağlardı.

Menzil Teşkilatı:

Posta ve haberleşme hizmetlerini ise yollar üzerindeki **menzil teşkilatı** yapmaktaydı.

İlk bedesten, Orhan Bey, ikincisi ise Mehmet Çelebi zamanında Bursa'da açılmıştır.

Kapan Hanları: Her biri tek cins ticaret maddesinin toptan satış ya da dağıtımının yapıldığı kapalı pazar yerleridir. (Un kapanı, Yağ Kapanı v.b. gibi isimler altında açılmıştır.)

Hirfet veya ehl-i hirfet adı verilen kunduracı, demirci, duvarcı, marangoz, gibi pek çok meslek grubuna ayrılan zanaat erbabı esnafın şehir ve kasabalarda ayrı ayrı loncaya kayıtlı olur loncasının korunması ve denetimi altında bulunurdu. Loncalar Türkiye Selçukluları Dönemi'nde Anadolu'da kurulmuş olan "fütüvvet" veya "ahilik" denilen esnaf teşkilatlarının devamı niteliğindedir.

Ahilik geleneği;

- temsil ettikleri iş kolunda çalışma hayatını düzenler,
- haksız rekabeti önler,
- hem tüketici hem de üretici sınıfını teşkil eden zanaat erbabının karşılıklı olarak korumaya yönelikti.

Gedik: Dükkân açma iznine **gedik** denmiştir. Herhangi bir meslek dalında çıkarların kalfalığa, kalfaların ise ustalığa yükselmeleri ve gedik adı verilen dükkân açma hakkını elde edebilmeleri loncaların iznine bağlıydı.

Bezirgân: Osmanlılarda asıl ticareti yapan büyük tüccarlara bezirgân denmiştir.

Çarşı ve Açık Pazarların Denetimi:

Muhtesip ve eminler çarşı ve pazarda satılan malların kalitesini ve fiyatını kontrol ederdi.

2. Dış Ticaret:

Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'da egemenlik alanını genişletmesi, egemen olduğu topraklarda güvenliği sağlaması ve liman şehirlerini ele geçirmesi, XIV. Yüzyılın sonlarından itibaren dış ticaretin gelişmesini sağladı.

Yıldırım Bayezit zamanında Erzincan'a kadar olan toprakların alınması ile birlikte ticaret kervanlarının yönü değişmiştir. Budan sonra İran üzerinden gelen ipek kervanları, Trabzon yolu yerine Bursa üzerinden geçmiştir. Bu dönemde, Antalya ve Alanya'nın alınmasıyla Hint ve Arap mallarının Anadolu'ya girişi bu şehirler üzerinden geçmiştir. Böylece Alanya ile Antalya limanları ile Bursa arasındaki güvenli oluşturulması ticaretin gelişmesinin önü açılmaya çalışılmıştır.

Yeniçeriler:

Yaya askerlerdir
Barış zamanında merkezde (İstanbul) veya merkeze yakın yerlerde otururlardı
İstanbul'da güvenliği sağlarlar
Devşirme sistemi ile toplananlardan oluşturulurlardı.
Maaşları hazineden ödenirdi.
Emekli olana kadar evlenemezlerdi

Tımarlı Sipahiler (Atlı Askerler) ve Yararları:

Atlı askerlerdir.

Barış zamanında kendilerine tahsis edilen dirilik topraklarında otururlar

Kırsal bölgelerde güvenliği sağlarlar

Türk ve Müslüman kökenli ailelerden oluşurdu.

Tımarlardan toplanan vergilerle geçimlerini sağlarlardı.

-Toprakların verimli biçimde işlenerek tahıl üretiminin kesintisiz sürdürülmesi tımarlar sayesinde olmuştur.

-Tımar sistemi, Devlet-i Aliye'nin kuruluşundan itibaren idari, mali ve askeri düzenin temelini oluşturmuştur.

-Tımar sisteminde devletin vergi memuru konumundaki dirilik sahibi tımarlar halkın efendisi değildi.

-Reayanın tohum, gübre ve tarımsal araç, gereç ihtiyaçlarını karşılamak da onların görevleri arasında yer alırdı.

-Sipahiler; reaya kötü davranamaz, onu angarya işlerde çalıştırmazdı.

-Köylüler dirilik sahibinin kanun dışı uygulamalarına karşı devlet tarafından korunurlardı.

Not: Osmanlılarda toprağın mülkiyetinin devlete ait olması büyük toprak ağalarının ve hanedanlarının ortaya çıkmasını engellemiştir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde Avrupa'da görülen feodal sistem ve toprağa bağlı köle çiftçi sınıfı serfer oluşmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Kuruluş döneminde İç ve Dış Ticaretin Gelişmesi Ülke açısından Önemi:

Ülkede üretimin artmasına
Ülkeye para girişinin artmasına
İşsizliğin azalmasına
Halkın refahının yükselmesine neden olmuştur.

Tahrir Defterleri:

Osmanlı Devleti tımar sistemindeki topraklardan alacağı vergileri belirlemek için gelişmiş bir kayıt sistemine ihtiyaç duymuş ve bu amaçla tahrir defterleri tutmuştur. Her vilayetin vergi ödemekle yükümlü nüfusunu ve tahmini vergi gelirlerini kayıt altına almıştır. Bu özellikleriyle tahrir defterleri, Osmanlı tarihini inceleyen tarihçiler için birinci elden kaynaklardır.

Tahrir defterlerinde insanların medeni hâllerinden sağlık durumlarına, mesleklerinden mal varlıklarına kadar her türlü bilgiye yer verilirdi.

Tahrir defterlerinde vergi mükellefleri ve vergiden muaf olanlar bulunurdu.

Ayrıca yine bu tahrir defterlerinde arazilerin durumu ile cami, han, hamam, çarşı, kervansaray, tekke, zaviye, manastır ve kiliseler hakkındaki bilgiler de yer alırdı. Tahrir defterleri belli zamanlarda ve gerekli görüldüğü zamanlarda güncellenirdi.

Tahrir defterlerinin sadece bir eksik yönü vardır, o da kayıt edilen bireylerin ölümü nedeniyle kayıtlardan düşülmemiştir.

Yayalar ve müsellemler:

Orhan Bey döneminde kurulan ilk düzenli piyade ve süvari birlikleridir. Başlangıçta aktif olarak savaşlarda görev alan müsellemler; zamanla geri hizmet kıtaları haline getirilmişlerdir. Bunlar savaş zamanlarında yol açmak, siper kazmak, kaleleri tamir etmek ve ordunun ağırlıklarını nakletmek gibi geri hizmetlerde görevlendirilmişlerdir.

KURULUŞ DÖNEMİ OSMANLILARIN DENİZ GÜCÜ:

Orhan Bey döneminde ilk düzenli kara ordusunu kuran Osmanlılar, aynı dönemde, Güney Marmara kıyılarını alarak denizcilikle de uğraşmışlardır. İlk Osmanlı Derebeyi olan **Karamürsel Alp**, İzmit kıyılarına yerleşerek bir donanma kurmuştur.

Osmanlı donanması ilk deniz savaşlarını Yıldırım Bayezit ve Mehmet Çelebi dönemlerinde Venediklere karşı yaptı. Yapılan ilk deniz savaşında başarı gösteremese de tecrübe kazanmasına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki mücadelesi Karesi Beyliği'nin Orhan Gazi döneminde Osmanlı topraklarına katılmasıyla başladı (1345). Gelibolu'nun fethinden sonra burada ilk büyük Osmanlı tersanesi kuruldu. Ayrıca Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları gibi denizci beyliklerinin Osmanlı topraklarına katılmasıyla Osmanlılar hazırdan tersane ve donanma gücüne kavuşmuş ve denizlerdeki donanma güçleri artmıştır.

KELİME HAZİNESİ

Tekfur: Bizans İmparatorluğu zamanında vali düzeyinde olan yöneticilerle Anadolu ve Rumeli'deki Hristiyan beylerine verilen ad.

Mültezim: Devlet adına vergi toplayan memur.

Mukataa: İhaleye sunulan toprak veya diğer şeyler

İltizam: İhaleye iltizam denmiştir. Bu sistemde devlet hazinesine ait toprakların bellik bir ücret karşılığında ihaleye sunulması olayına iltizam denmiştir.

Mekkâreci: Kervan yolları üzerinde at, katır, deve gibi yük hayvanları ile taşımacılığı yapan şahıslar

Reaya: Osmanlı toplumunun yönetilen ve vergiye tabi olanlar.

Seyfiye: Askeri sınıf olup Osmanlı toplumunu devlet adına yöneten kılıç ehli kimseler

Ehl-i Hibre: Üretilen malların fiyatını belirleyen bilirkişilere denmiştir.

Ehl-i Hirfet: Kendi ürettikleri malları dükkânlara satan zanaat erbabı

Ulufe: Kapıkulu askerlerinin üç ayda bir aldığı maaşa "**ulufe**" denmiştir.

Lonca: kasaba ve şehirlerde üretim yapan kendi aralarında teşkilatlanan esnaflar

Gedik: Loncalar tarafından çıraklıktan, kalfalığ kalfalıktan ustalığa çıkanlar için işyeri açma izni

Bezirgan: Osmanlı ekonomisi içinde asıl ticaret faaliyetlerini yürüten büyük tüccarlar

